

Diák mobilitás és Magyarország vonzereje¹

A stratégiai útelágazások felismerése minden korszakban előrelátó, a jelen és a múlt folyamatait kellő távolságból nézni tudó, jövőképpel rendelkező vállalati, intézményi, kormányzati és kutatói elméket igényelt. „A nemzetközi versenyképesség – kutatás és mobilitás” szekcióban elhangzott három előadás (az elhangzás sorrendjében, Török Ádám, Náray-Szabó Gábor, Rédei Mária) a kutatók évtizedes munkájának egyfajta szintézisét jelenítette meg. Korreferátumomban a konferencián, (illetve a kötet előző tanulmányaiban) felvetett gondolatokat folytatva, egy speciális terület statisztikai elemzését is bevonva, fogalmazok meg az új felsőoktatási törvénykonceptió tervezetében véleményem szerint nem kellő hangsúlyt kapó nemzetköziesedésre vonatkozóan javaslatokat.

A nemzetköziesedés a felsőoktatásban

A globális világ egyik triviális paradigmája, hogy a nemzetállamok határai egyre inkább átjárhatókká válnak és a társadalmi, gazdasági versenyképességnek egyre fontosabb fokmérője a nemzetközi folyamatokba való bekapcsolódás. Ez tükröződik vissza a vállalatok és nemzetek versenyképességét közzétevő publikációkban (Barakonyi:2010), a felsőoktatási intézmények sokat vitatott, de mindenki által nagyon figyelt rangsoraiban (Török:2006). A tudomány definíció szerint nemzetközi, nem ismeri a nemzeti határokat, csak a tudósoknak lehetnek nemzeti hovatartozásai. Az egyetemek feladata a *tudományos és innovációs értékteremtés* (Náray-Szabó:2011), amely csak nemzetközi keretekben értelmezhető. A korszerű közlekedési, logisztikai rendszerek révén a 21. században új lendületet vesz és értelmet nyer a *migráció* általában és annak tanulmányi célú területe (L. Rédei:2009).

A 20. században a gazdasági fejlettség különböző szakaszaiban levő országok és régiók a tudomány és a felsőoktatás fejlettsége szempontjából drámai változáson mentek át.

¹ A korreferátum a TÁMOP4.2.1.B-09/1KMR-2010-2010-0005 projekt keretében készült.

Az évszázad első felében még meglévő *előnyét Európa elveszítette* Észak-Amerika javára, majd a század végén már érzékelhetővé vált, hogy a dinamikusan fejlődő ázsiai országok (Japán, Kína, Koreai Köztársaság, Hong Kong, Szingapúr, stb.) mind a hallgató számban, mind a kutatási produktumokat illetően előretörnek. Ebben a helyzetben Európa és az egyes országai külön-külön is lépéseket tettek a szerepvesztés mérséklésére, de nem nagy sikerrel. Ebben a helyzetben új megvilágításba kerül a nemzetköziesedés folyamata, rendszere a felsőoktatási intézményekben.

Az egyetemek társadalmi szerepéről, fejlődéséről, a piaci viszonyok megjelenéséről a különböző tudományterületen dolgozók másképpen vélekednek. Az egyetemi eszme átalakulásáról filozofálva, Bókay(2009) szembeállítja a fejlett országokban a múlt évszázad második felében kialakult modern egyetemet a posztmodern kor egyetemével, számot vetve azzal is, hogy sok ország (mint Magyarország) még nem teremtette meg a *modern egyetem* rendszerét sem. Emiatt egyfajta eklektikus állapot alakul ki. „A posztmodern egyetemnek új szolgáltatásszerű képzési feladatokat kell ellátnia, sőt kitalálnia, elébe menni a társadalom még egyáltalán nem ismert szükségleteinek... Az ész logikáját az egyetemen is a reklám logikája váltja fel..” (Bókay.:2009, 27. old.) A reklám itt valószínűleg magába foglalja a piacot és annak intézményesített funkcionális területét a marketinget. Új típusú internacionalizálódás indul meg és nagy valószínűséggel csak az olyan egyetem lehet sikeres, amely képes a nemzetköziesedés kihívásaira válaszolni, írja később a szerző, amellyel maximálisan egyetértünk.

A felsőoktatás fejlődését illetve a benne szereplő diákok számának hosszú távú trendjeit vizsgálva, illetve időről-időre prognosztizálva, Kozma(2009) azt vélelmezi, hogy a visszaesések ellenére a felsőoktatás expanziója Magyarországon folytatódni fog. Ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy a felsőoktatás kontinentális hálózata hierarchizálódni fog, egyes intézmények, régiók kiemelkednek, míg mások a perifériára sodródnak. Török(2011) ezen konferencia kötetben is reális számvetést követel a magyar egyetemek erőforrásait illetően, amely alapján lehet a jövőben *pozícionálni*, majd a nemzetközi rangsorokban elhelyezni egyetemeinket. A magyar társadalom még ugyan nem ismeri fel ennek jelentőségét, ilyen irányú szükségleteit, de már megfigyelhetők egyes jelei. A szociológiai indíttatású kutatásában Veroszta(2009) három felsőoktatási értékdimenziót különböztet meg: akadémiai értékek, társadalmi felelősség értékei és praktikus értékek. A három dimenziót 13 tétellel (kérdéssel) méri empirikus kutatásában. A harmadik, praktikus érték dimenzióban szerepel a „széleskörű nemzetközi hallgatói mobilitás biztosítása” elnevezésű tétel, amely a mi kutatásaink középpontjában is áll.

Közgazdasági, marketing, piaci szempontból nézve bármilyen kis ország tetszőleges iparágát, illetve annak versenyképességét, az *exportképesség* tűnik az egyik legátfogóbb jellemzőnek, amely alapján megítélhetjük, hogy mennyire versenyképes. Véleményünk szerint ez érvényes a felsőoktatásra is, mint speciális iparágra, amennyiben kellően definiáljuk a fogalmainkat. (Török:2011, jelen kötet tanulmánya). A TEMPUS Közalapítvány

megbízásából két éve kutatásokat végzünk az egyetemeken nemzetköziesedésének különböző dimenzióiról, közöttük a diák mobilitásról. A BCE által elnyert TÁMOP kutatás keretében pedig a felsőoktatás nemzetközi piacorientációját vizsgáljuk, amelyben az üzleti életben szokásos exportpiaci-orientáció fogalomkeretére is támaszkodunk. A következőkben a külföldi hallgatók, mint „export-termékek” jelennek meg, jelezve Magyarország vonzerejét, piaci orientációját a felsőoktatásban.

Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatás diplomát nyújtó programjain

A diák mobilitás négy kategóriáját érdemes megkülönböztetni. Egyrészt az *utazás iránya* szerint lehet kiutazó és beutazó, másképp fogalmazva import és export tevékenységet megvalósító mobilitás. Másrészt a *tanulmányok időtartama* szerint lehet teljes diplomát nyújtó, vagy részképzés. A statisztikai számbavétel legmegbízhatóbban az adott országban, diplomát nyújtó képzésen résztvevő külföldi hallgatók esetében áll rendelkezésre. A többi kategória esetében inkább becslésekre kell hagyatkoznunk. Így pl. az Erasmus, vagy a CEEPUS program keretében ki és beutazó hallgatókról pontos információink vannak, más csereprogramokról, vagy egyéni és csoportos külföldi résztanulmányokról nem rendelkezünk központi információkkal.

Az Erasmus keretében a 2008/2009-es tanévben közel 200 000 hallgató tanult külföldön a programban érintett 31 országban. Ebből 4057 magyar hallgató volt külföldön és 2478 külföldi hallgató tanult Magyarországon. Ez tekinthető barter kereskedelemnek, amelynek haszonélvezői a szegényebb országok, jelen esetben Magyarország. Ha azonban a cserealapot képező tandíjak (költségek) mellett a megélhetési költségeket is figyelembe vesszük, akkor elképzelhető, hogy a pénzügyi folyamatok egyenlege zérus. A *külföldön diplomáért tanuló magyar hallgatók* számára a nemzetközistatisztikákból, illetve OECD, IIE, stb. kiadványokból tájékozódhatunk. Becslésem szerint ez a szám 10 000 körül lehet 2010-ben. A diák mobilitás negyedik és számunkra legfontosabb kategóriája a Magyarországon tanuló külföldi hallgatók, akik diplomát kívánnak szerezni nálunk. A 2009/2010-es tanévben 18 154 külföldi hallgató tanult Magyarországon.(1. táblázat)

1. táblázat Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban

Megnevezés	2001/2002	2005/2006	2009/2010
Összes hallgató	349 301	424 161	370 331
Ebből külföldi hallgató	11 783	14 491	18 154
Külföldi hallgató %	3,4	3,3	4,9
Nappali hallgató	192 974	231 482	242 701
Ebből külföldi hallgató	8 556	10 974	15 035
Külföldi hallgató %	4,4	4,7	6,2

Forrás: Statisztikai Tájékoztatók, Felsőoktatás, Oktatási Minisztérium (újabban NEFM)

Európai összehasonlításban nem állunk rosszul, ha akár a teljes képzés 4,9%-át, vagy a nappali képzés 6,2%-os részesedését tekintjük. Ez kb. fele a vezető nyugat-európai országoknak (Anglia, Franciaország, Németország, Ausztria), de megelőzünk az arányokat illetően olyan országokat, mint Olaszország, Spanyolország, vagy Lengyelország. Az elmúlt évtized trendje biztató, részben annak is köszönhetően, hogy a felsőoktatásban tanuló hallgatók száma 2005-ben tetőzött, majd egy lassú visszaesés következett be, de a külföldi hallgatók száma abszolút értékben is tovább emelkedett. További árnyaltabb elemzésre ad lehetőséget, ha az adatokat országonként, illetve ország csoportonként nézzük. (2. táblázat)

2. táblázat Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban ország-csoportonként 2009/2010-ben, a 100 főnél többet küldő országok

Szomszédos ország	Fő	Európa	Fő	Más földrész	Fő
1. Románia	3 005	1. Németország	1 972	1. Irán	848
2. Szlovákia	2 512	2. Norvégia	738	2. Izrael	808
3. Ukrajna	1 482	3. Svédország	436	3. Nigéria	339
4. Szerbia	1 385	4. Ciprus	266	4. Törökország	323
5. Horvátország	136	5. Görögország	193	5. USA	300
6. Ausztria	123	6. Oroszország	192	6. Kína	260
		7. Írország	183	7. Vietnám	185
		8. Franciaország	159	8. Kanada	180
		9. Spanyolország	158	9. Japán	163
		10. Nagy-Britannia	157	10. Szaúd-Arábia	156
				11. Koreai Köztársaság	118
Összesen	8 643	Összesen	4 454	Összesen	3 680
További országok	0	További országok	755	További országok	622
Együtt	8 643	Együtt	5 209	Együtt	4 302
Ország csoport %	47,6	Ország csoport %	28,7	Ország csoport %	23,7

Forrás: Statisztikai Tájékoztatók, Felsőoktatás, OKM (NEFM)

A világ több mint 120 országából érkeztek Magyarországra hallgatók, de közülük 27 olyan ország volt, ahonnan egyenként is több mint 100 fő tanul hazánkban. Stratégiai szempontból három ország-csoportot érdemes külön is vizsgálni. Az első csoportba a szomszédos országokból érkező hallgatók tartoznak. Ez a csoport 47,6%, az elmúlt 3 évben csökkenő arányt, de növekvő abszolút számot mutat. Ausztriát leszámítva, döntően a határon túli magyarok tartoznak ebbe a csoportba. Olyan hallgatók, akik a magyar nyelvű képzésben vesznek részt, akiket a mindennapokban a tanárok nem is érzékelnek. Amennyiben ezek a hallgatók az új törvény alapján magyar állampolgárságot is kapnak, akkor a statisztikákból néhány éven belül eltűnhet majdnem 50% külföldi státusú hallgató, miköz-

ben semmi sem változott. Ezzel a csoporttal a határon túli magyarok felsőoktatásban való részvételét korlátozó tényezők (mint a magyar nyelvű egyetemek hiánya, stb.) ismeretében a jövőben a szükségletek oldaláról kellene foglalkozni. A cél, hogy a határon túli magyar diákok az adott ország azonos korosztályú hallgatóihoz képest a beiskolázásnál ne kerüljenek hátrányos helyzetbe. (Konkrét javaslatokat a Berács-Malota-Zsótéri:2010 tanulmány tartalmaz.)

A második csoportba az *egyéb európai országok* tartoznak, és ők adják a hallgatók 28,7%-át. Itt Németország vezet a rangsort, akit két skandináv állam követ. 10 országból is több mint 150 hallgató tanul elsősorban az orvosi képzések angol és német nyelvű szakjain. Ennek egyik oka, hogy a küldő országokban létszámkorlátok vannak az orvosi képzésben és ez megnyitja az utat a külföldi tanulmányi lehetőségek keresése iránt. Ezt ismerték fel időben a magyar orvosi egyetemek, és ennek köszönhető a jelenlegi kedvező helyzet.

A harmadik csoportba *más földrészek* hallgatói tartoznak, dinamikusan növekvő 23,7%-os aránnyal. A legnagyobb fejlődést Irán mutatja, amely megelőzte a korábban vezető Izraelt. Ugyanakkor látványos az egyetlen afrikai ország, Nigéria előretörése a két évvel ezelőtti 5. helyről a 3. helyre. A 339 fővel Nigéria bekerült az országok abszolút rangsorában a 10. helyre. Ezen hallgatók mintegy 50%-a Debrecenben tanul, ami ráirányítja a figyelmet arra, hogy egyetemek szerint is vizsgáljuk a külföldi hallgatók megoszlását. (3. táblázat)

3. táblázat Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatás 10 vezető állami egyetemén 2009/2010-ben, különös tekintettel a PHD hallgatókra

Egyetem	PhD, DLA	Összesen
BCE	11	1 248
BME	31	1 016
ELTE	85	995
SE	18	2 463
<i>Debreceni Egyetem</i>	83	2 800
<i>Pécsi Tudományegyetem</i>	34	1 619
<i>Szegedi Tudományegyetem</i>	69	1 812
Miskolci Egyetem	4	182
Pannon Egyetem	8	119
Szent István Egyetem	7	906

Forrás: Statisztikai Tájékoztatók, Felsőoktatás, OKM (NEFM)

A külföldi hallgatók *regionális eloszlása* azt mutatja, hogy a legtöbb hallgató Budapesten van, a nagy szakegyetemeken, illetve a három nagy vidéki univerzitásban, egyetemi centrumban, mint Szeged, Debrecen és Pécs, ahol orvosi karok is működnek. Korábban a

legtöbb külföldi hallgató a Semmelweis Egyetemen volt, de az első évtized végére a Debreceni Egyetem került az élre (miként a futballban) és a 2800 hallgatóval, közel 10%-os részesarányal már nemzetközi mércével nézve is jelentős eredményt tud felmutatni. Ezzel egyben cáfolatát adja annak is, hogy csak a fővárosban lehet igazi nemzetközi oktatási központot létrehozni. A Szent István Egyetem kimagasló hallgatói száma az Állatorvosi Karnak tulajdonítható, amely szintén Pesten található. Az állatorvosi Kar nélkül a SZIE hasonulna a másik két vidéki, közepes méretű egyetemhez. Ezt jelzik a *doktori hallgatói* számok is, amelyben az ELTE jeleskedik. Tanulságos és meglepő, hogy ezen a területen az orvosi karok egyáltalán nem kimagaslóak, ami utal a képzés sajátosságaira.

A külföldi hallgatók szakterületi megoszlása

Amikor az egyetemi szinten kezdjük vizsgálni a külföldi hallgatók számát, akkor egyértelműen kiderül, hogy az országos 5% körüli külföldi arány nagyon nagy szórással jelenik meg, ha a tudományterületeket hasonlítjuk össze. Az USA, a világ vezető országa a külföldi hallgatók befogadása szempontjából, több mint 600 000 külföldi hallgatóval. Közülük a legtöbben (20%) az üzleti képzésen tanulnak (4. táblázat), amit a mérnöki tudományok követnek. Az üzleti és menedzsment képzés Kínában is az előkelő második helyen szerepel, de a domináns bölcsészettudomány vezet közel 70%-kal. Amerikát követve Kína is stratégiai ágazatnak tekinti a felsőoktatást és a nemzetközi versenyképesség egyik fokmérője, hogy képes legyen külföldi hallgatókat fogadni, amit ösztöndíjakkal is támogat.

4. táblázat A legnépszerűbb tudományterületek a külföldiek számára az USA-ban és Kínában, százalékban (2007/2008)

Sor	Tudományterület	USA	Kína
1.	Üzlet és menedzsment	20	8,9
2.	Mérnöki területek	17	3,5
3.	Testnevelés és élettudományok	9	2,4
4.	Társadalomtudomány	9	2,4
5.	Matematika és számítástudomány	8	0,7
6.	Szépművészet és iparművészet	6	1,3
7.	Egészségügyi szakmák	5	4,4
8.	Intenzív angol nyelv	5	-
9.	Oktatás	3	1,0
10.	Bölcsészettudomány	3	68,8
11.	Mezőgazdaság	2	0,4

Forrás: IIE Open Doors és Kínai Ösztöndíj Bizottság (CSI) Éves jelentése 2008

Az Amerikában tanuló külföldi hallgatók nemzeti megoszlását tekintve Kína áll az első helyen, közel 100 000 diákkal. Az Obama kormányzat felismerte annak jelentőségét, hogy az amerikai diákok alacsony külföldi mobilitása hosszabb távon az amerikai társadalom globális versenyképességének csökkenéséhez is vezethet, hiszen túlságosan etnocentrikusak, kevésbé tudják megérteni más népek kultúráját ha az oktatás során nem találkoznak velük. Január végén, Hu Csin Taonak a Kínai Kommunista Párt elnökének washingtoni látogatásához is ütemezve, ismételten kampányt hirdettek a külföldi tanulmányutak növelése érdekében. Jelenleg mintegy 10 000 amerikai diák tanul rész képzésen Kínában. A „100 000 Strong Initiative” címmel meghirdetett Obama kampány szeretné elérni, hogy négy év alatt, 2011-2014 között 100 000 amerikai tanuljon Kínában. Miként Hillary Clinton külügyminiszter fogalmazott: „Obama elnök felhívta a nemzet figyelmét arra, hogy az amerikaiak új generációjából olyan amerikai káder állományt hozzanak létre, akik értik a kínai történelmet, kultúrát és nyelvet, tanulmányozzák Kínát és tanultak ott személyesen is.” (NAFSA Hírlevél, 2011. január 23.) Azok az egyetemek, amelyek vállalkoznak arra, hogy megduplázzák a Kínában tanuló hallgatók számát, számíthatnak a kormányzat kedvezményeire.

Korábban jeleztük, hogy az „igazi” külföldi hallgatók többsége az *orvosi képzéseken* tanul. Az elmúlt két évben a recesszió ellenére 4741 főről 6187 főre, azaz 30,5%-kal nőtt a külföldi hallgatók száma a 17,4%-os országos növekedéssel szemben. Miután a magyar hallgatók száma abszolút értékben nem nőtt ebben az időszakban, a külföldi hallgatók aránya az imponáló 41%-ot érte el (5. táblázat), amely alapján joggal lehet őket nemzetközi egyetemi karoknak nevezni. Az ebből befolyó export árbevétel több mint 12 milliárd forint, amelyhez még legalább ilyen összegű egyéb költség (lakás, élelem, közlekedés és egyéb szolgáltatások) számítható a nemzeti mérlegekben.

5. táblázat Az orvosi képzésben tanuló külföldi hallgatók száma és aránya az összes hallgatón belül (2009/2010)

Egyetem orvosi karai	Összes hallgató	Külföldi hallgató	Külföldi részarány
SE	5 523	2 223	40,2
DE	4 005	1 722	43,0
PTE	2 694	1 263	46,9
SZTE	2 869	979	34,1
Együtt	15 091	6 187	41,0

Forrás: Berács-Malota-Zsótéri: 2010, 25. old.

Az orvosi képzés ezen része sikertörténet, és mindenki számára példamutató. Másrészt azonban vannak negatív oldalai is, amelyek fejlesztést igényelnek. Háromat említenénk, amelyek hosszabb távon kockázatosabbá tehetik az elért sikereket is.

- a *külföldi tanárok aránya* messze elmarad a külföldi hallgatók arányától. A nemzetközi példák és rangsorok azt mutatják, hogy az élenjáró egyetemek igyekeznek az egész világról toborozni oktatóikat. Ez azt jelenti, hogy a magas tandíjából tudni kellene nemzetközileg versenyképes keresetet is biztosítani mind a hazai, mind a külföldi tanároknak. Ez garantálhatná, hogy a külföldön dolgozó magyar kutatók természetes módon, nem csupán egyes kiemelt akadémiai programok révén (mint a Lendület program), találjanak idehaza munkát.
- az orvosi egyetemek nem járnak élen az *Erasmus és más csere-programokban* való részvételben. Ezáltal csökkentik a saját hallgatóik nemzetközi versenyképességét, másrészt az idejövő jó képességű külföldi hallgatók által kiváltott pozitív hatástól is el-esnek.
- az orvosi egyetemeken korlátozott az állami támogatású *magyar hallgatók tárgyfelvevétele* az idegen nyelvű programokban. Ezáltal egy nagyon ösztönző és többletmunkára motiváló lehetőségtől esnek el a tehetséges magyar hallgatók. Ennek finanszírozási oka van, amit oldani lehetne a hallgatók részleges költségtérítésével, az egyetem nagyvonalúságával és a kormányzat támogatásával.

Egyelőre nem rendelkezünk az amerikai és a kínai statisztikához hasonló adatokkal, de a kutatásaink során törekszünk erre. Az Amerikában vezető szerepet betöltő *üzleti, menedzsment és közgazdasági* képzéseken tanuló külföldi hallgatók számát megnéztük a kiemelt 10 magyar egyetem ilyen képzéssel foglalkozó karain és néhány főiskolán, illetve a CEU-n (6. táblázat). Az orvosi képzéssel ellentétben üzleti képzés nagyon sok helyen folyik Magyarországon, de a színvonala nagyon heterogén. A különböző hazai rangsorok is ezt támasztják alá.

6. táblázat A közgazdasági, gazdálkodási és társadalomtudományi karok külföldi hallgatói (2009/2010)

Kar	Fő	Érintett kar(ok)	Fő	Kar	Fő
BCE-GTK	399	DE (KTK és GTK)	105	BGF	163
BCE-KTK	143	ME-GTK	34	CEU	170
BCE-TTK	174	PE-GTK	27	Kodolányi	262
Közgaz karok együtt	716	PTE-KTK	45	IBS	155
BME (GTK és TTK)	86	SZTE-GTK	49		
		SZIE (GTK és TTK)	63		
Együtt	721	Együtt	323		

Forrás: Berács-Malota-Zsótéri (2010) 28. old. és OKM statisztikák

A BCE Gazdálkodástudományi Karán egyedül több külföldi hallgató van, mint a hat vidéki állami egyetem 8 karán együttvéve. Jóllehet ebben szervezési tényezők is szerepet játszanak (nevezetesen, hogy a Közgáz, majd Corvinus sikeres nemzetközi diáktoborzását végző ISC-t a GTK alá helyezték), a másik két Közgáz kar is kiemelkedik a sorból. Az is igaz, hogy az orvosi képzéssel ellentétben, ahol mind a négy egyetemnek nagy hagyományai voltak, az üzleti, közgazdasági képzés a Közgázra koncentrált és egyedül a Pécsi egyetem rendelkezik két évtizednél hosszabb múlttal. Ez azonban nem látszik meg, hiszen a Debreceni Egyetem érintett karai kétszeresen lekörözik a külföldi hallgatók számában a pécsi Közgazdaságtudományi Kart. Tehát az adottságok nem elégségesek. Nagy valószínűséggel Debrecenben ez stratégiai kérdés, míg Pécsen nem eléggé az. Talán a kulturális főváros cím lendületet ad ezen a téren is.

A külföldi hallgatók száma a *főiskolai képzésben* is növelhető, amire az IBS és a Kodolányi Főiskola mutat példát. A Modern Üzleti Tudományok Főiskolája pedig a határon túli (elsősorban erdélyi) képzésben jeleskedik. Meglepő viszont, hogy a BGF (16 000 hallgatóval a legnagyobb üzleti létszámú képzési hely Magyarországon), csak 1%-os külföldi hallgatói arányt tud felmutatni. Ez is jelzi, hogy óriási tartalékok vannak, amit tudatos stratégiával ki lehet aknázni.

Összefoglaló javaslatok

A külföldi hallgató általában, a fizetős külföldi hallgató pedig kimondottan jól tesz a felsőoktatásnak. Az elmúlt évtizedben mindenféle tudatos kormányzati, tulajdonosi támogatás, ösztönzés nélkül is megduplázódott a számuk. Azok az intézmények, amelyek képesek kiszolgálni a külföldi hallgatók igényeit, azok magas minőségű szolgáltatást nyújtanak. *A külföldi hallgató a minőségi oktatás szintetikus, a tulajdonos kormányzat számára nagyon egyszerűen mérhető mutatószáma*, amire építeni lehetne a finanszírozásnál is. A nemzetközivé válásnak egy fontos mutatója, amely szoros kapcsolatban van a tudományos kutatással. Amennyiben a kormányzat komolyan gondolja a felsőoktatás minőségének és nemzetközi versenyképességének az emelését, akkor hasonló módon kellene a felsőoktatáshoz viszonyulni, mint bármilyen exportképes ágazathoz. Néhány konkrét javaslat.

1) A kormány tűzze ki célként, hogy *2020-ra megháromszorozza azaz 60 000 főre emeli a külföldi hallgatók számát*. Ha az eddigi trend extrapolációját elvégezzük, akkor „magától is” megkétszereződne. Véleményünk szerint azonban a magyar bolognai folyamat negatív sajátosságai miatt ebben a trendben megtorpanás fog bekövetkezni, ha nem lesznek speciális intézkedések.

2) Azon egyetemek számára, akik *külföldi neves tanárokat* alkalmaznak, a fizetés 50%-át a kormányzat biztosítsa egy erre elkülönített alapból, amire pályázni lehet.

3) A kormányzat *közösségi marketing* eszközeit (miként pl. az agrár területen tesz, a bor és más termékek értékesítése érdekében) a felsőoktatásra is terjessze ki, diákvásárokon való kollektív részvétel, reklámanyagok készítése és más marketing eszközök támogatásával. A turizmushoz hasonlóan kellene ország-kampányokat szervezni ott ahol ígéretes növekedés prognosztizálható. A fejlődő világ (pl. Afrika, Vietnám, stb.) tehetséges diákjai számára több központi *ösztöndíjat* kellene felajánlani, amelyek a költségek egy részét finanszíroznák.

4) Miként a középiskolában a kormányzat támogatást nyújt az idegen nyelven folyó oktatáshoz, ugyanúgy a hallgatók költségvállalása mellett, *támogatni kellene az idegen nyelven oktató intézményeket* a felsőoktatásban is. A hallgatók idegen nyelven felvett tárgyainak meghatározott kreditszámai után járna támogatás. Ez a gyakorlatban használható nyelvtudást garantálná és nem csupán a nyelvvizsgálóhoz kötné a diplomaszerezést. Ezáltal hallgatóink bátrabban vállalkoznának külföldi tanulmányokra is.

5) Az intézményeknek elő kellene írni, hogy intézményfejlesztési, *stratégiai céljaik* között a nemzetköziesedést, illetve annak jól mérhető paramétereit, egyértelműen fogalmazzák meg és kommunikálják a munkatársaik felé. Ezen célok teljesüléséhez kellene kötni az intézményvezetők premizálását.

Felhasznált irodalom

BARAKONYI KÁROLY (2010): A felsőoktatás versenyképességéről, *Vezetéstudomány*, XLI. Évfolyam, 12. szám, 5-19

BERÁCS JÓZSEF – HRUBOS ILDIKÓ – TEMESI JÓZSEF szerk. (2009): „Magyar Felsőoktatás 2008” konferencia előadások, BCE – NFKK, *NFKK Füzetek 1*, 2009. március, 140 old.

BERÁCS JÓZSEF (2009): A felsőoktatás nemzetközivé válása, in: Berács-Hrubos-Temesi (2009), 72-82

BERÁCS JÓZSEF – MALOTA ERZSÉBET – ZSÓTÉR BOGLÁRKA (2010): A magyar felsőoktatás nemzetköziesedésének folyamata 2, *Tempus Közalapítvány – BCE-NFKK*, kutatási tanulmány, 2010. november, 109 old.

BÓKAY ANTAL (2009): Az egyetemi eszme átalakulása – az európai felsőoktatás új irányai, feladatai, in: Berács-Hrubos-Temesi(2009), 24-31 old.

KOZMA TAMÁS (2009): Meddig terjed a felsőoktatás? In: Berács-Hrubos-Temesi (2009), 38-49

L.RÉDEI MÁRIA (2009): *A Tanulmányi célú mozgás*, Akadémiai Doktori értekezés, REG-INFO Kft, Budapest, 160 old.

NAFSA, Support for the '100 Strong' Initiative, NAFSA Newsletter January 23, 2011

NÁRAY-SZABÓ GÁBOR (2011): Kutatás és versenyképesség a felsőoktatásban, BCE-NFKK Füzetek 6. jelen kötet tanulmánya

TÖRÖK ÁDÁM (2006): Az európai felsőoktatás versenyképessége és a lisszaboni célkitűzések. Mennyire hihetünk a nemzetközi egyetemi rangsoroknak? *Közgazdasági Szemle*, LIII. Évfolyam, 4. szám, 310-329

VEROSZTA ZSUZSANNA (2009): A tömegesedett felsőoktatás érték-dimenzióiról, in: Berács-Hrubos-Temesi (2009), 50-58